

FLAGGSKEPP. Väshtillverkaren Freitag öppnade sin butik i containrar i Zürich i Schweiz redan 2006.

Temporär arkitektur:

LÄTTARE *SNABBARE* BILLIGARE

Temporär arkitektur är på många sätt framtidens melodi när det gäller stadsplanering och hållbarhet. Men kanske är det dags att omvärdera den temporära aspekten av begreppet?

TEXT: CARL UNDÉHN

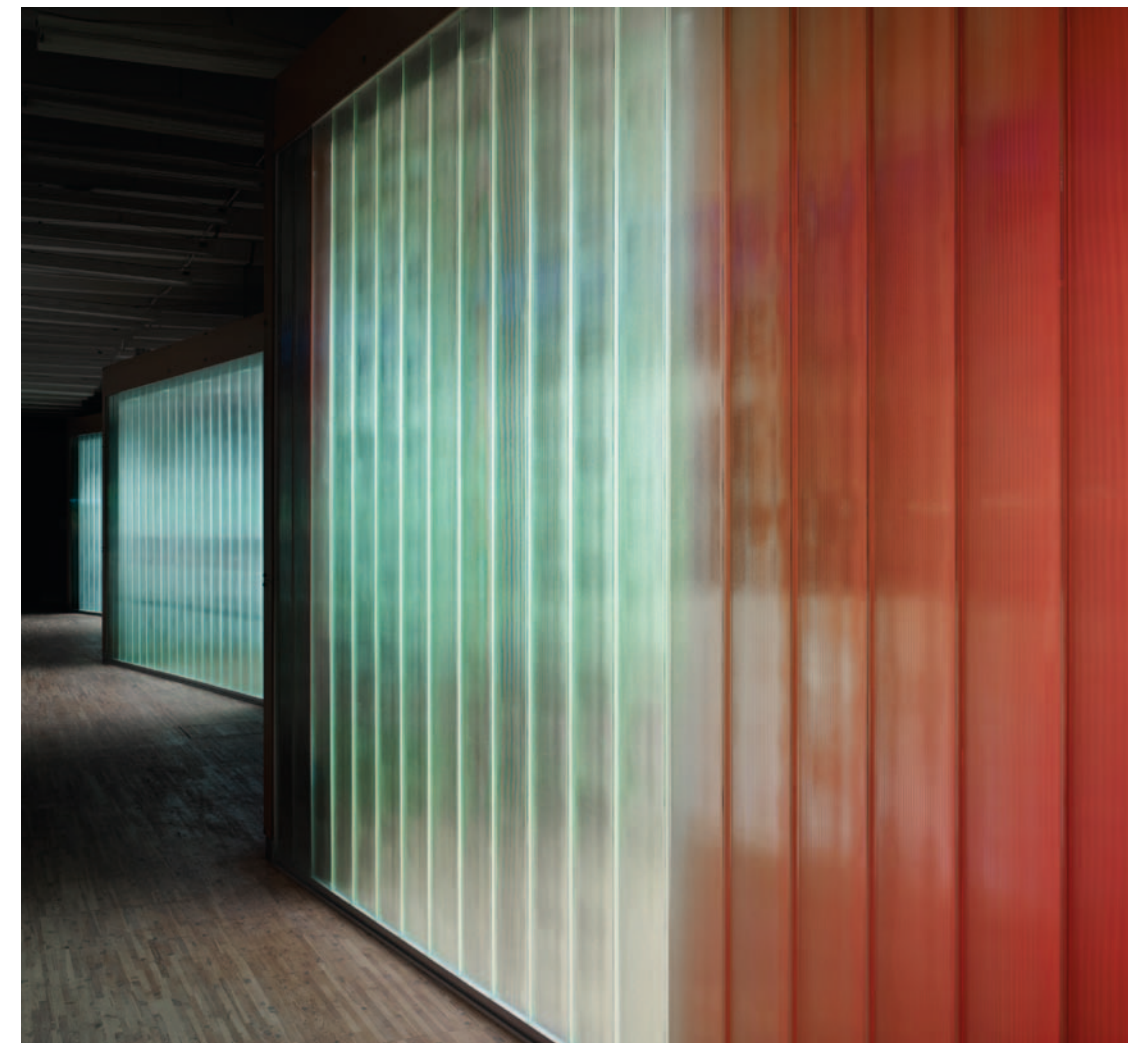

FOTO: CODESIGN

TILLFÄLLIG LÄRDOM. Arkitektbyrån Codesign tilldelades pris av World Architectural News för Stadsmissionens tillfälliga skola i en industrilokal.

Det finns något lockande i det tillfälliga. Att en plats förvandlas, men endast för en kort stund. Att vara där och ta del av något icke beständigt, innan det är för sent. Den temporära arkitekturen lämnar inga bestående spår, men den har alltid funnits. Som ett enkelt skydd mot väder och vind i form av hyddor eller beduinernas ökentält. Eller en storslagen konstruktion i samband med ett kungligt bröllop eller firandet av en seger. Fram till dagens partytält som ställs upp i trädgårdar och parker, tillfälliga byggnader för att fira en fest, visa upp ett verk eller lindra i nöd. En påkostad och tekniskt invecklad paviljong under en världsutställning såväl som den japanske arkitekten Shigeru Bansk bostäder i papp för jordbävningsoffer har en gemensam nämnare. Nämligen att de uppfyller ett syfte under en begränsad tid.

Den temporära arkitekturen går inte att placera i ett fack och kanske är det dags att omvärdera hela begreppet. Tidsrymden är inte alltid det viktiga längre. Snarare handlar det om flexibel arkitektur. Byggnader som går snabbt att sätta upp och är enkla att förändra. Men om livslängden inte

handlar om veckor utan år, kan vi då fortfarande tala om det som något temporärt?

– Jag tror det är viktigt att skapa miljöer som är anpassade efter behov och verksamheter. Det ökar möjligheten för organisationen som verkar där, säger Peter Ullstad från arkitektbyrå Codesign som ligger bakom Stadsmissionens skola på Liljeholmen i en industrilokal med rivningskontrakt. Att det var ett tillfälligt projekt påverkade planeringen redan från början.

– Vi använde material som går att ta med sig vid en flytt eller som kan användas av någon annan vid ett senare tillfälle. Helt enkelt, material som inte behöver kasseras.

Återanvändning av material var något som spelade en stor roll under planeringen inför sommarens OS i London. Flera av arenorna som byggdes till OS i Aten 2004 står idag övergivna. London ville inte göra om samma misstag och satsade i stor utsträckning på temporär och flexibel arkitektur. Alla balkar hade standardmått för att enkelt kunna säljas vidare och baskethallen byggdes för att enkelt kunna plockas isär. Att den nu inte kommer att skeppas till Rio de Janeiro i fullt ▶

”DET FINNS RISK ATT DET I DAGENS SLIT- OCH-SLÄNG-SAMHÄLLE BLIR MER AVFALL.”

FOTO: CODESIGN

TILLFÄLLIGA MATERIAL. Stadsmissionens skola har framförallt lättviktiga och återvinningsbara material.

”OM ARKITEKTEN VILL INITIERA EGNA PROJEKT ÄR TILLFÄLLIG ARKITEKTUR RÄTT VÄG ATT GÅ.”

TILLFÄLLIG SUCCÉ. Marknaden Dekalb i Brooklyn är uppbyggd av containrar på en ödetomt och har blivit en succé för både lokalbor och tursiter.

skick sätter fingret på ett problem med tillfällig arkitektur. – Det finns en risk i att det i dagens slit-och-släng-samhälle blir mer avfall. Men det måste inte bli så och fördelen är ju att arkitekturen blir bättre anpassad, säger Ullstad.

Vid sidan om stora sportevenemang och världsutställningar finns det även potential i småskaliga projekt. I USA har det under senare år uppstått något som närmast kan liknas vid en gräsrotsrörelse för temporär arkitektur. I skuggan av den ekonomiska krisen står byggtomter tomma och det har blivit svårare att genomföra större projekt. Samtidigt fortsätter inflyttningen till städerna.

Som svar på behoven som uppstår talas det om arkitektur som är "lighter, quicker, cheaper" – LQC. I städer som New York, San Francisco och Washington DC är LQC ledordet för små projekt med fokus på stort folkligt engagemang.

Kan temporär arkitektur då vara lösningen på inte bara tillfälliga utan även samtidens behov och de utmaningar som den moderna staden ställs inför, även i Sverige?

– Det finns en stor potential, framför allt i Stockholm. Staden växer fort men stadsplanering är väldigt långsiktigt. Det talas om projekt som ska stå klara 2030, men på tolv månader kan du ha en ny, tillfällig förskola, säger Max Zinnecker som är arkitekt och undervisar vid KTH i hållbar stadsutveckling.

– Det finns mycket mark i staden som står tom och där man aldrig skulle få bygglov. Men det går att göra något bara för några år. Det kan vara allt ifrån en teater till ett kontor, säger han och tillägger:

– Om arkitekten vill bli initiativtagare till egna projekt är temporär arkitektur rätt väg att gå.

Det är en inställning som också Stockholms stadsarkitekt Karolina Keyzer välkomnar.

– Tillfällig arkitektur och temporära strukturer kan vara just det Stockholm behöver som spelplan för ny innovativ arkitektur. I det tillfälliga kan man lättare spränga gränser mellan olika specialismråden och pröva sig fram, säger hon.

Att vi idag ser allt mer av tillfällig arkitektur tror hon inte bara hänger samman med den ekonomiska situationen och en vilja att bygga klimatsmart.

– Det beror också på ett mer allmänt behov av delaktighet i stadsbyggnadssammanhang.

En vanligt återkommande beståndsdel i temporär arkitektur är containrar. De har standardiserade mått, är lätta att transportera och enkla att kombinera. I Östeuropa och Asien är det vanligt med enorma anläggningar uppbyggda av containrar, till exempel den ökända marknaden "7 kilometer" i Ukraina. Dekalb Market i Brooklyn bygger på samma koncept, men istället för handel med piratkopior erbjuds där lokalt tillverkad design och ekologisk mat. På kort tid har en ödetomt förvandlats till en ny mötesplats i staden. Även på den här sidan Atlanten finns liknande exempel. Redan 2006 öppnade väsktillverkaren Freitag en butik på fyra våningar i hemstaden Zürich, byggd av containrar staplade på varandra. Och i Amsterdam finns sedan 2006 Europas största containerstad, ett kvarter med studentboenden, restauranger och matbutiker – allt byggt med containrar. Även i Sverige används de för att lösa akut brist på till exempel förskolor – något Zinnecker dock är skeptisk till.

FOTO: EDDY VALLANTE

”TEMPORÄRA STRUKTURER KAN VARA DET SOM STOCKHOLM BEHÖVER FÖR NY INNOVATIV ARKITEKTUR.”

FOTO: ROLAND TÄNNLIER

TEMPORÄRT PERMANENT. Studentkvarteret Keetwonen i Amsterdam är Europas största containerstad. Projektet förlängdes nyligen och ska stå kvar till 2016 – minst.

– Det lönar sig mer att anlita en arkitekt för att skapa något tillfälligt eller en flyttbar lösning.

Containrar är dyra att hyra och ofta handlar det om en lösning för kanske tio år. Då är det inte längre särskilt tillfälligt.

Kanske bör vi alltså omvärdera det temporära i temporär arkitektur. I vissa fall, som Ishotellet i Jukkasjärvi, är både platsen och konstruktionen ständigt återkommande. I andra, som paviljongen vid Serpentine Gallery i London, är

endast platsen kontinuerlig. Containerstaden i Amsterdam var tänkt att monteras ned 2010, men ska nu stå kvar till 2016 – minst. Oavsett hur lång tid ett projekt kommer att stå kvar kan det temporära vara något som öppnar dörrar för mer individuell och kreativ arkitektur. Det hoppas i alla fall Zinnecker.

– Ansvar är lättare att fördela, det blir lite "låt dem göra det, om fem år är det ju ändå borta". Tillfälligheten får handläggaren att slappna av, säger han. ■